

Kommittédirektiv

En väl anpassad vuxenutbildning

**Dir.
2017:21**

Beslut vid regeringssammanträde den 16 februari 2017

Sammanfattning

En särskild utredare ska undersöka behovet av förändringar i regleringen av vuxenutbildningen, huvudsakligen när det gäller kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särvox).

Utredaren ska bl.a.

- analysera och ta ställning till om det i vissa fall bör kunna göras undantag från skollagens (2010:800) bestämmelser om att de som fått minst utbildning ska prioriteras när det gäller antagningen till komvux på gymnasial nivå och i så fall föreslå möjligheter till undantag,
- analysera och ta ställning till om en förenklad betygsskala skulle förbättra genomströmningen inom delar av komvux och särvox och i så fall föreslå en sådan betygsskala,
- undersöka om bestämmelserna om högskoleförberedande examen inom komvux bör förenklas och i så fall lämna ett sådant förslag,
- analysera om särvox bör upphöra som egen skolform och, om det bedöms lämpligt, föreslå hur särvox kan bli en del av komvux,
- utreda om det ska vara ett villkor för överlämnande av uppgifter inom komvux och särvox på entreprenad till en enskild utbildningsanordnare, att anordnaren har betygsrätt för motsvarande utbildning, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2018.

Vad är komvux och särvux?

Kommunernas vuxenutbildning inom skolväsendet består av komvux och särvux. Utbildning i svenska för invandrare (sfi) var tidigare en egen skolform men är sedan den 1 juli 2016 en del av komvux, komvux i svenska för invandrare (sfi). Komvux erbjuds i övrigt på grundläggande och gymnasial nivå. Sådan komvux kan sägas motsvara den utbildning som ges i grund- och gymnasieskolan. Särvux riktar sig till vuxna med utvecklingsstörning eller med en förvärvad hjärnskada, dvs. personer med en intellektuell funktionsnedsättning. Särvux erbjuds på grundläggande och gymnasial nivå. Särvux kan sägas motsvara den utbildning som ges i grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Uppdraget att utreda möjligheter till alternativa urvalsgrunder för komvux

De som har fått minst utbildning ska enligt skollagen prioriteras när det gäller komvux på gymnasial nivå (20 kap. 2 §). Sökande som har kort tidigare utbildning ska enligt förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning ges företräde vid antagningen till sådan utbildning (3 kap. 7 §).

Det kan i vissa sammanhang finnas skäl att prioritera andra grupper än de med kort tidigare utbildning vid urval till komvux. Det kan t.ex. handla om satsningar inom komvux som i första hand riktar sig till vissa individer, t.ex. sådana med svag ställning på arbetsmarknaden. Den utbildning som erbjuds inom skolväsendet kan vara avgörande för många arbetslösa förutsättningar att få arbete och etablera sig på arbetsmarknaden. Detta gäller såväl kvinnor som män, vilka kan möta olika utmaningar vad gäller etablering i arbetslivet och där komvux bör bidra till ökad jämställdhet. Om sökande med kort tidigare utbildning inte måste prioriteras när det gäller urval till viss utbildning inom komvux, utan en annan prioritetsordning kan tillämpas, kan satsningarna bättre anpassas till de behov som finns och nå en specifik målgrupp i behov av en viss utbildning.

Det finns emellertid risker med att införa undantag från dagens urvalsbestämmelser inom komvux, t.ex. kan förutsägbarheten vid antagning av elever minska. Om undantag från skollagens urvalsbestämmelser görs alltför ofta finns även risk att de som ska prioriteras när det gäller komvux på gymnasial nivå i dag, de som har fått minst utbildning, missgynnas. Det finns alltså behov av att utreda om undantag ska kunna göras från urvalsbestämmelserna och i så fall vilka principer som bör gälla för när undantag kan göras.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det i vissa fall bör kunna göras undantag från skollagens bestämmelser om att de som fått minst utbildning ska prioriteras när det gäller antagningen till komvux på gymnasial nivå och i så fall föreslå möjligheter till undantag, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda en förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och särsvux på grundläggande nivå

Den nu gällande betygsskalan i komvux och särsvux började tillämpas 2012. Betygsskalan har fem steg för godkänt (A–E) och ett steg för underkänt (F). I propositionen En ny betygsskala (prop. 2008/09:66) angav regeringen att införandet av fler betygssteg innebär en ökad tydlighet i informationen till elever.

Betyg har olika syften. De är viktiga urvalsinstrument och konkurrensmedel, de ger information om elevens utveckling och kan bidra till elevens motivation. Betygssystemet behöver uppfylla vissa krav för att kunna möta dessa syften. Betygen måste t.ex. vara rättvisa, jämförbara och likvärdiga. Betyg från komvux på grundläggande nivå, sfi och särsvux på grundläggande nivå fyller dock inte någon uttalad funktion när det gäller antagningen till fortsatt utbildning. Vid antagning till komvux på gymnasial nivå gäller att om inte samtliga behöriga sökande kan antas ska ett urval göras som i första hand utgår från att den med kortast tidigare utbildning har företräde.

Sfi-utredningen har i sitt betänkande Svenska för invandrare – valfrihet, flexibilitet och individanpassning (SOU 2013:76) och GRUV-utredningen har i sitt betänkande Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet (SOU 2013:20) påtalat att en förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå och sfi bör övervägas. GRUV-utredningen anger bl.a. att utredningen har erfårit att det förekommer att eleverna studerar längre tid än nödvändigt inom komvux på grundläggande nivå och sfi för att få ett högre betyg. Flera betygssteg kan enligt utredningen med andra ord få en kvarhållande effekt, vilket leder till sämre genomströmning och risk för ökad skuld-sättning.

Det finns därför skäl att överväga om antalet betygssteg inom komvux på grundläggande nivå, sfi och sårvux på grundläggande nivå bör begränsas.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om en förenklad betygsskala skulle förbättra genomströmningen inom komvux på grundläggande nivå, sfi och sårvux på grundläggande nivå och i så fall föreslå en sådan, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda en ny högskoleförberedande examen inom komvux

Inom komvux finns det möjlighet att få en gymnasieexamen, antingen en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen. En högskoleförberedande examen inom komvux ska förutom betyg på kurser i vissa gymnasiegemensamma ämnen innefatta betyg som till övervägande del är satta på andra kurser som får ingå i ett och samma högskoleförberedande program i gymnasieskolan (4 kap. 15 § förordningen om vuxenutbildning), dvs. gymnasieskolans programstruktur styr. Detta innebär att den vuxnes studier måste inordnas i ett högskoleförberedande program som finns i gymnasieskolan för att examen ska kunna utfärdas.

Elever inom komvux kan ha en brokig utbildningsbakgrund. De kan t.ex. ha betyg från äldre kurser som inte ingår i dagens kursutbud eller från utländska kurser, från olika program och inriktningar i gymnasieskolan eller från program i gymnasieskolan som innehåller kurser som inte erbjuds inom komvux i den aktuella kommunen. Det kan vara svårt för en kommun att utreda vilka kurser som får ingå i en högskoleförberedande examen inom komvux, och olika kommuner kan göra olika tolkningar. En förenkling av examensreglerna när det gäller högskoleförberedande examen inom komvux, där kopplingen till högskoleförberedande program i gymnasieskolan får mindre betydelse än i dag, kan underlätta individens planering och främja en mer enhetlig tillämpning av bestämmelserna. En sådan förenkling skulle kunna innebära större frihet för eleverna utan att utbildningens bredd och fördjupning behöver påverkas. Avsikten är dock inte att en förenkling ska innebära en sänkning av kraven för gymnasieexamen inom komvux.

Utredaren ska därför

- undersöka om bestämmelserna om högskoleförberedande examen inom komvux bör förenklas, exempelvis på så sätt att kopplingen till högskoleförberedande program i gymnasieskolan tas bort, och i så fall lämna ett sådant förslag, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda behovet av villkor för överlämnande av komvux och särsvux på entreprenad och vissa frågor om betygsrätt

Kommunen är huvudman för komvux och särsvux och ansvarar för att utbildningen genomförs enligt lag, förordning och andra föreskrifter, bl.a. skollagens bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete. Kommunen kan enligt 23 kap. skollagen med bibehållet huvudmannaskap överlämna uppgifter inom komvux och särsvux på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person. Vid entreprenad får kommunen överlämna den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift och

även den myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter (23 kap. 6 §).

Enskilda utbildningsanordnare (en enskild fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning) kan därutöver för utbildning som motsvarar komvux och särvox få tillstånd av Statens skolinspektion att sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg enligt bestämmelser som gäller för skolväsendet, s.k. betygsrätt. En förutsättning är att utbildningen anordnas på uppdrag av en juridisk person samt att den anordnas för uppdragsgivarens räkning och för de personer som denne utser (s.k. uppdragsutbildning). Denna betygsrätt regleras i dag i 6 kap. förordningen om vuxenutbildning. En utbildningsanordnare som har fått betygsrätt står i den delen under Skolinspektionens tillsyn. En enskild utbildningsanordnare kan således anordna utbildning på entreprenad för en kommun men också, när det gäller uppdragsutbildningar som motsvarar komvux eller särvox, anordna utbildning med s.k. betygsrätt.

Som nämnts tidigare kan även den myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter överlämnas vid entreprenad inom komvux och särvox. I skollagen anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om begränsningar i fråga om sådant överlämnande (23 kap. 6 § tredje stycket). I 1 kap. 4 § förordningen om vuxenutbildningen anges att i de fall komvux eller särvox anordnas på entreprenad får den myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter endast överlämnas till en enskild entreprenör om entreprenören har fått betygsrätt för motsvarande utbildning.

Skolinspektionens tillsyn över komvux och särvox riktar sig i huvudsak mot huvudmannen för utbildningen, dvs. kommunen, även vad gäller sådana brister som finns i utbildning på entreprenad. Det finns inte någon bestämmelse om att en kommun endast får ingå entreprenadavtal avseende komvux och särvox med en enskild utbildningsanordnare om denne har betygsrätt för motsvarande utbildning. För att skapa bättre förutsättningar för en högre kvalitet på den utbildning som bedrivs på entreprenad skulle ett sådant generellt krav kunna införas.

Det finns dock skäl att även överväga åtgärder för att åstadkomma högre kvalitet i utbildningen hos utbildningsanordnare som har fått betygsrätt. I Skolinspektionens rapport Utbildningsanordnare med betygsrätt från 2016 (dnr 401–2014:8769) konstateras att det förekommer brister i den utbildning som anordnas med betygsrätt. Skolinspektionen anser att det finns utrymme för förbättring och utveckling inom några områden, bl.a. vad gäller kunskap om utbildningsformen och att uppdragsavtalen är alltför styrande för utbildningarnas innehåll. Om utbildningsanordnare saknar kunskap om utbildningsformen eller om uppdragsavtalen styr utbildningen i stället för bestämmelser i författningarna finns det risk för att eleven inte får den utbildning han eller hon har rätt till. Okunnighet om regleringen av betygsrätten är enligt Skolinspektionen stor på flera håll. I vissa fall har anordnaren inte vetat om det är en utbildning med betygsrätt eller en utbildning på entreprenad man bedriver, vilket får konsekvenser då det är olika regler som styr respektive utbildning. Utbildning med betygsrätt står utanför skolväsendet och har en svagare styrning och färre krav på utbildningsanordnaren än utbildning på entreprenad. När det gäller utbildning med betygsrätt finns inte några bestämmelser om att det ska finnas en huvudman för utbildningen och inte heller något krav på intern kvalitetskontroll hos utbildningsanordnaren. Skolinspektionen anser att det är bekymmersamt att betygssättningen, som är myndighetsutövning, kan utföras utan krav på en intern kvalitetskontroll.

Skolinspektionen konstaterar vidare att det är uppdragsavtalen mellan beställare och utbildningsanordnare som styr utbildningsinnehållet mer än de författningar som gäller för utbildningarna. Exempel som nämns är att studietakten inte anpassas efter elevernas förutsättningar och att validering inte görs när det är möjligt.

Utredaren ska därför

- undersöka om regleringen av betygsrätt för utbildning motsvarande komvux och särvox i tillräcklig grad säkerställer att utbildningsanordnare som får betygsrätt har förutsättningar att bedriva en verksamhet av hög kvalitet och, om så

inte bedöms vara fallet, föreslå en reglering som säkerställer detta,

- utreda om det ska vara ett villkor för överlämnande av uppgifter inom komvux och särsvux på entreprenad till en enskild utbildningsanordnare, att anordnaren har betygsrätt för motsvarande utbildning, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda förändringar när det gäller särsvux

Ska särsvux vara en egen skolform?

Som nämnts tidigare består kommunernas vuxenutbildning av skolformerna komvux och särsvux. Till skillnad från sfi är särsvux fortfarande en egen skolform. I propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) pekade regeringen på att en person med utvecklingsstörning kan ha en ojämn begåvningsprofil och att individen därmed i vissa fall kan ha förutsättningar att delta i kurser i komvux. Att särsvux ska utformas så att den enskildes studier kan kombineras med studier inom komvux framgår av 1 kap. 3 § förordningen om vuxenutbildning. För att elever i särsvux i högre utsträckning ska kunna kombinera studier inom särsvux med studier inom komvux kan det dock krävas strukturella förändringar. Regeringen har i propositionen Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning (prop. 2014/15:85) bedömt att elever inom särsvux skulle kunna få bättre tillgång till kurser inom såväl komvux som sfi om särsvux inordnas i komvux, men att frågan behöver utredas vidare.

En särskild utredare ska därför

- analysera om särsvux bör upphöra som egen skolform och, om det bedöms lämpligt, föreslå hur särsvux ska bli en del av komvux, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Elever i sfi kan behöva särsvux

I Sfi-utredningens betänkande (SOU 2013:76) behandlas frågan om särsvuxelever i sfi. Utredningen anger att det sannolikt finns ett antal elever som skulle kunna tillhöra personkretsen för särsvux som påbörjar studier inom sfi men avbryter studierna utan att nå målen med utbildningen. Enligt utredningen är det ofta svårt att identifiera dessa individer eftersom det sällan framkommer att de har en utvecklingsstörning. Detta problem påtalas också i Gymnasiesärskoleutredningens betänkande Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning (SOU 2011:8), där det anges att det många gånger kan vara svårt att bedöma varför elever inom sfi har svårigheter med sin utbildning. Svårigheterna kan bero på traumatiska upplevelser men de kan också handla om att individen har en utvecklingsstörning. I elevens tidigare hemland har kanske inte utvecklingsstörningen inneburit något hinder eller så har den av andra skäl inte identifierats. Frågan om tillgång till särsvux för denna grupp individer kan ha betydelse för hur skolformen organiseras i förhållande till sfi och komvux i övrigt.

Utredaren ska därför

- analysera om nyanlända i behov av särsvux i dag får detta behov tillgodosett och, om så inte bedöms vara fallet, föreslå åtgärder, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Vad händer efter särsvux?

Särsvux har flera syften och liksom när det gäller komvux är ett viktigt syfte med utbildningen att den ska förbereda för arbetslivet och kunna leda till arbete. Det är dock svårt att bedöma hur väl detta syfte uppfylls eftersom statistik, bl.a. om etablering på arbetsmarknaden efter särsvux, till viss del saknas.

Enligt Gymnasiesärskoleutredningen är den vanligaste sysselsättningen för eleverna efter att de lämnat särsvux daglig verksamhet, dvs. dagtidssysselsättning i kommunal regi, men det är också vanligt att man efter särsvux saknar arbete eller annan sysselsättning. Ett fåtal har arbete på den öppna arbets-

marknaden. Trots att det kan vara avgörande för att undanröja hinder för att vuxna med utvecklingsstörning ska kunna få ett reguljärt arbete sker samverkan med arbetslivet inom ramen för utbildningen i liten utsträckning. Det finns starka skäl att se över yrkesutbildningen inom särvox och utreda om förändringar kan göras så att den i högre grad leder till arbete.

Utredaren ska därför

- kartlägga och analysera särvox elevernas övergång till arbetsmarknaden efter studierna,
- analysera och föreslå vilka åtgärder som bör vidtas för att yrkesutbildningen inom särvox i högre grad ska kunna leda till arbete, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Behöver tillgången till fortsatt utbildning bli bättre för personer som har en intellektuell funktionsnedsättning?

Gymnasiesärskolan och särvox ger inte behörighet till högskoleutbildning eller yrkeshögskoleutbildning. I 1 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) anges att högskoleutbildning på grundnivå väsentligen ska bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. I 5 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan finns motsvarande formulering.

De nationella målen för funktionshinderspolitiken som riksdagen har beslutat om är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet samt jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder (prop. 1999/2000:79, bet. 1999/2000:SoU14, rskr. 1999/2000:240).

Det funktionshinderspolitiska arbetet inriktas särskilt på att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning, att förebygga och bekämpa diskriminering av personer med funktionsnedsättning samt att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande. Tillgång till utbildning är en viktig del i målsättningen att

personer med en intellektuell funktionsnedsättning ska vara lika delaktiga i samhället som andra.

Eftergymnasial utbildning för personer med en intellektuell funktionsnedsättning förekommer i liten utsträckning i de skandinaviska länderna. I andra länder, t.ex. USA, Kanada och Irland, finns det dock högskolor som erbjuder program riktade till och anpassade för personer med en sådan funktionsnedsättning. Det finns dock många faktorer som kan påverka nyttan med eftergymnasial utbildning för personer med en intellektuell funktionsnedsättning. Vissa av dessa faktorer kan skilja sig åt mellan olika länder.

I Sverige finns det viss möjlighet till fortsatt lärande efter gymnasiesärskolan och särsvux, bl.a. inom folkhögskolan, som också är den vanligaste utbildningsformen efter gymnasiesärskolan. Det saknas dock kunskap om vilka möjligheter som finns, hur stora möjligheterna är, vilka utbildningsområden som finns osv. Det saknas också kunskap om de befintliga fortsatta utbildningsmöjligheterna svarar mot de behov som finns i målgruppen.

Arbetsmarknaden i Sverige har förändrats och allt fler arbeten kräver numera eftergymnasial utbildning. Personer med en intellektuell funktionsnedsättning är en av de grupper som har svårast att få jobb och för många av dem väntar efter gymnasiesärskolan eller särsvux ett liv där de är hänvisade till ersättning via socialförsäkringssystemet. Då personer från gymnasiesärskolan och särsvux dessutom inte har möjlighet till högskolestudier finns det anledning att se över och eventuellt förbättra andra möjligheter. Det bör därför övervägas hur tillgången till fortsatt utbildning utanför högskolan och yrkeshögskolan kan förbättras för elever med en intellektuell funktionsnedsättning.

Utredaren ska därför

- kartlägga vilka möjligheter det finns i Sverige till fortsatt utbildning efter gymnasiesärskolan och särsvux för personer med en intellektuell funktionsnedsättning och analysera om dessa svarar mot behoven i målgruppen,

- om utbildningsmöjligheterna inte svarar mot behoven av fortsatt utbildning utanför högskolan och yrkeshögskolan för målgruppen, föreslå åtgärder för att fylla behovet, och
- i förekommande fall lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget innefattar inte att se över behörighetsreglerna för utbildning inom högskolan och yrkeshögskolan och inte heller att föreslå olika anpassningar av dessa utbildningsformer.

Behöver tillgången till särvox på gymnasial nivå förbättras?

En vuxen med utvecklingsstörning har rätt att delta i utbildning inom särvox på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år, om han eller hon är bosatt i landet, saknar sådana kunskaper som utbildningen i grundsärskolan syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

I propositionen Rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux (prop. 2016/17:5) föreslogs en utökad rätt att delta i komvux på gymnasial nivå i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet till högskoleutbildning. Det hittillsvarande kravet på att individen ska ha en examen från ett yrkesprogram i gymnasieskolan för att det ska finnas en rätt till komvux på gymnasial nivå togs bort. I propositionen föreslogs också en rätt att delta i komvux på sådan nivå i syfte att uppnå grundläggande behörighet till och särskilda kunskaper för utbildning inom yrkeshögskolan. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionen (bet. 2016/17:UbU6, rskr. 2016/17:65).

Statens skolverk och Skolinspektionen noterar i sina remissvar att särvox på gymnasial nivå inte omfattas av förslaget om rätt till grundläggande behörighet till yrkeshögskolan. Skolverket ser en risk för undanträngningseffekter för målgruppen för särvox på gymnasial nivå då denna framöver är den enda målgrupp som inte omfattas av rättighetsreformen. I propositionen uttalar regeringen att det finns en sådan risk och ser ett behov av en mer genomgripande översyn av skolformen särvox, som även bör innefatta en översyn av tillgången till särvox på gymnasial nivå. Behovet är enligt regeringen särskilt stort

eftersom sÄrsvux endast i mindre omfattning har omfattats av de senare Årens reformer av vuxenutbildningen (prop. 2016/17:5 s. 17 f.).

Skolverket pÅpekar ocksÅ att tillgÅngen till sÄrsvux kan behöva stÄrkas dÅ mÅnga utlandsfödda inte har fått utbildningsinsatser motsvarande grundskola eller gymnasieskola i sitt födelseland. EfterfrÅgan pÅ utbildningsplatser i sÄrsvux kan dÄrmed vÄntas öka.

Utredaren ska dÄrför

- analysera tillgÅngen till sÄrsvux pÅ gymnasial nivÅ och vid behov föreslå Åtgärder för att förbättra tillgÅngen till sÄrsvux och, i sÅ fall,
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Är sÄrsvux anpassad efter elevernas behov och förutsättningar?

Enligt skollagen ska varje kommun aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i sÄrsvux pÅ grundläggande nivÅ och för att motivera dem att delta i sÅdan utbildning. Varje kommun ska ocksÅ informera om möjligheterna till sÄrsvux pÅ gymnasial nivÅ och aktivt verka för att de vuxna i kommunen som är behöriga deltar i sÅdan utbildning (21 kap. 10 och 14 §§).

Hemkommunen är skyldig att se till att den som avser att pÅbörja sÄrsvux pÅ grundläggande nivÅ erbjuds studie- och yrkesvägledning samt att det upprättas en individuell studieplan för varje elev inom sÄrsvux (21 kap. 8 och 10 a §§). När det gäller studie- och yrkesvägledning i övrigt ska alla elever i komvux och sÄrsvux ha tillgång till personal med sÅdan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att pÅbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning (2 kap. 29 §).

Skolverket har uppmärksammat flera utvecklingsområden när det gäller studiemöjligheter för vuxna med utvecklingsstörning. Det handlar bl.a. om studie- och yrkesvägledning, studieomfattning och yrkesutbildning (U2013/05639/GV). Vidare har Skolinspektionen i ett antal beslut efter riktad tillsyn

påtalat brister i särvox. Bristerna har bl.a. handlat om att kommunerna i högre grad behöver kartlägga utbildningsbehovet hos vuxna med utvecklingsstörning och fokusera på individens tidigare erfarenheter och kunskaper för att kunna erbjuda en utbildning som motsvarar elevernas behov och förutsättningar. Skolinspektionen påtalar också att huvudmännen i högre grad behöver erbjuda studie- och yrkesvägledning och upprätta individuella studieplaner för elever i särvox. Elever i särvox behöver också erbjudas ett större utbud av utbildningar.

Andra områden inom särvox där Skolinspektionen påpekat brister är i det aktiva rekryteringsarbetet, omfattningen av studier samt det systematiska utvärderings- och uppföljningsarbetet. Dessa brister beskrivs även av Gymnasiesärskoleutredningen som bl.a. pekar på Skolinspektionens bedömning att den systematiska uppföljningen och utvärderingen brister i många kommuner, t.ex. när det gäller utvärderingen av särvox elevernas kunskapsutveckling utifrån kursplanernas krav.

Utredaren ska därför när det gäller särvox

- undersöka och exemplifiera hur kommunernas arbete med aktiv rekrytering till utbildningen, tillgång till studie- och yrkesvägledning samt upprättande av individuella studieplaner möter elevernas behov och vid behov föreslå åtgärder,
- undersöka och exemplifiera hur utbildningen motsvarar elevers individuella behov och förutsättningar t.ex. när det gäller tillgång till olika utbildningar, utbildningens omfattning och innehåll och uppföljning av utbildningen och vid behov föreslå förbättringsåtgärder,
- analysera och ta ställning till om regelverket behöver skärpas och, om så bedöms vara fallet,
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda hur kompetensutvecklingen för lärare inom komvux och särvox kan förbättras

Komvux och särvox är en del av skolväsendet. I vissa avseenden är dock lärarrollen annorlunda inom komvux och särvox än

i skolväsendet i övrigt, då förutsättningarna för att undervisa vuxna skiljer sig från förutsättningarna för att undervisa elever i skolformerna för barn och ungdomar. I komvux och särsvux möter läraren vuxna individer med olika utbildningsbakgrund, yrkeserfarenheter och andra erfarenheter som läraren behöver förhålla sig till på olika sätt, bl.a. genom att ta till vara den vuxnes erfarenhet i undervisningen. Till skillnad från de flesta elever i grundskola och gymnasieskola och motsvarande skolformer har de vuxna eleverna dessutom en social situation som kan innefatta ansvar för familj, barn och kanske ett arbete. Komvux och särsvux måste vara anpassade till individens behov och förutsättningar samt till individens mål med studierna på ett mycket tydligare sätt än barn- och ungdomsskolan. Komvux och särsvux ska med utgångspunkt i den enskildes behov och förutsättningar sträva efter flexibla lösningar när det gäller organisation, arbetssätt och arbetsformer. Det kan handla om platsen för utbildningens genomförande, tiden, studietakten, studieformen och sättet att lära. Utbildningen i komvux och särsvux ska också bedrivas kontinuerligt under hela året (2 kap. 25 § förordningen om vuxenutbildning) och det ska vara möjligt för eleven att kombinera olika delar inom komvux och särsvux. Utbildningen kan också enligt förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen variera både till längd och innehåll. Lärare inom komvux och särsvux behöver därför ha kunskap om hur undervisningen kan utformas för att möta individernas olika behov i flexibla undervisningssituationer.

Den fortsatta utbyggnaden av vuxenutbildningen enligt regeringens satsning på kunskapslyftet och det stora antalet asylsökande innebär att elevantalet i vuxenutbildningen växer, vilket ställer ytterligare krav på lärarna i komvux och särsvux.

Behörig att undervisa inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå är den som är behörig att undervisa på motsvarande nivå och i motsvarande ämne i grundskolan eller gymnasieskolan. Behörig att undervisa i särsvux är den som är behörig att undervisa på motsvarande nivå och i motsvarande ämne i grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Det finns ingen särskild lärarexamen eller inriktning i någon lärarutbildning för

den som är intresserad av att arbeta inom komvux eller särvox. Av bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) framgår dock att man för både en yrkeslärarexamen och en ämneslärarexamen ska visa kännedom om vuxnas lärande.

I GRUV-utredningens betänkande (SOU 2013:20) framkommer att lärarna inte alltid får den kompetensutveckling som de behöver. Vidare konstateras att den heterogena studerandegruppen ställer stora krav på lärarna. Enligt betänkandet efterfrågas därför ökad kompetensutveckling när det gäller individanpassning. I Lärarförbundets rapport *Lärare i vuxenutbildningen: stort engagemang – små möjligheter* (2014), som bygger på en enkätundersökning, identifieras individanpassning av undervisningen utifrån elevernas olika förutsättningar som en av lärarnas största utmaningar.

Frågor om tillgången på lärare med rätt kompetens är föremål för två pågående utredningar, *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner* (U 2016:06) och 2015 års skolkommission (U 2015:03). Utredaren ska, om dessa utredningar inte utreder det särskilda behov av kompetens och kompetensutveckling som kan finnas för lärare inom komvux och särvox,

- kartlägga de behov av kompetens, utöver den som ges i lärarutbildningen, som lärare kan ha för att kunna undervisa i komvux och särvox och i vilken utsträckning detta behov tillgodoses, och
- om lärarna bedöms ha ytterligare behov av kompetens, föreslå insatser, utanför lärarutbildningen, för att tillgodose dessa behov.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redogöra för konsekvenser av sina förslag. Utöver vad som följer av kommittéförordningen (1998:1474) ska utredaren redogöra för förslagets konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden och principen om icke-diskriminering. I 14 kap. 3 § regeringsformen anges att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen. Det innebär att en pro-

portionalitetsprövning ska göras under lagstiftningsprocessen. Om något av förslagen i betänkandet påverkar den kommunala självstyrelsen ska därför, utöver förslaget konsekvenser, också de särskilda avvägningar som har lett fram till förslaget särskilt redovisas.

Genomförande och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta upplysningar från Skolverket, Skolinspektionen och andra myndigheter och organisationer som kan vara berörda av de olika sakfrågorna. Utredaren ska även samråda med pågående relevanta offentliga utredningar och hålla sig informerad om och beakta övrigt relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet. Utredaren får vidare ta upp frågor som har samband med de frågeställningar som ska utredas, under förutsättning att uppdraget ändå bedöms kunna redovisas i tid.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2018.

(Utbildningsdepartementet)